

**МОДЕЛЬ КЕЙТ РАВОРТ — ЕКОНОМІКА ПОНЧИКА: СУТНІСТЬ ТА ПРИКЛАДИ
ЗАСТОСУВАННЯ ДО КОМПЛЕКСНОГО ПЛАНУВАННЯ РОЗВИТКУ МІСТ НА ЗАСАДАХ
СТАЛОСТІ**

Метою статті є аналіз концепції Економіки Пончика (Doughnut Economy) та прикладів його використання у міському плануванні. Крім того, виклики війни та вектори післявоєнного відновлення спонукають сучасну наукову спільноту до пошуку кейсів тестування та бенчмаркінгу рамок відновлення міст України.

Результати. У статті проаналізовані теоретичні та практичні основи концепції Економіки Пончика. Досліджені можливості її використання для міського планування на засадах сталого розвитку. Вивчені конкретні приклади та проаналізовані проміжні результати використання принципів Економіки Пончика у розробці планів розвитку міст (Амстердам, Єреван, Брюссель, Копенгаген, Мехіко, Барселона). Одним із ефективних інструментів для міст, що починають впроваджувати засади Пончикової економіки, є Портрет міста. Його основа складається з чотирьох лінз, які аналізують місто за глобальними, локальними, економічними та екологічними показниками. Кожна з цих лінз показує, наскільки конкретне місто виходить за планетарні кордони, таким чином окреслюючи ті проблеми, на які варто звернути увагу в першу чергу. Виявлено, що дана концепція, незважаючи на позитивний досвід її впровадження у багатьох містах, потребує детальнішого вивчення та удосконалення, зосередженому на виборі чітких індикаторів та параметрів для подальших досліджень. Економіка Пончика розглядається як модель економічної теорії, яка потребує подальших інтерпретацій, у тому числі, географічних. Окреслені можливості та перспективи застосування даної концепції для повоєнної відбудови міст України.

Наукова новизна роботи полягає у тому, що концепція Пончика в українській та світовій науковій спільноті розглядається лише як економічна модель, яка не враховує територіальних особливостей міст чи регіонів. У цьому випадку підкреслюється важливість вивчення Економіки Пончика з географічної точки зору та наділення його просторово-часовими характеристиками, з метою проведення подальших досліджень.

Практична значимість. Отримані результати можна використовувати у міському плануванні при розробці стратегій розвитку міст. У такому випадку, експерти з планування зможуть застосовувати сучасні підходи та методи у вирішенні проблем міст на шляху до сталого розвитку. Також пошук географічних особливостей та інтерпретацій даної концепції може стати одним із напрямів подальших наукових досліджень.

Ключова слова: економіка Пончика, сталий розвиток, планетарні кордони, економічне зростання, міське планування.

**KATE RAWORTH'S MODEL - DOUGHNUT ECONOMY: ESSENCE AND EXAMPLES OF
APPLICATION TO INTEGRATED URBAN DEVELOPMENT PLANNING BASED ON SUSTAINABILITY**

The purpose of the article is to analyze the concept of the Doughnut Economy and examples of its use in urban planning. In addition, the challenges of the war and the vectors of post-war recovery are prompting the modern scientific community to search for cases of testing and bench-marking the framework for Ukrainian cities' recovery.

Results. The article analyses the theoretical and practical foundations of the Doughnut Economy concept. The possibilities of its use for urban planning based on the principles of sustainable development are investigated. Specific examples are studied and intermediate results of using the principles of the Donut Economy in the development of city development plans (Amsterdam, Yerevan, Brussels, Copenhagen, Mexico City, Barcelona) are analyzed. One of the effective tools for cities that are starting to implement the principles of the Doughnut Economy is the City Portrait. It is based on four lenses that analyze a city by global, local, economic and environmental indicators. Each of these lenses shows how a particular city transcends planetary boundaries, thus outlining the issues that should be addressed in the first place. It has been found that this concept, despite the positive experience of its implementation in many cities, requires a more detailed study and improvement, focused on the selection of clear indicators and parameters for further research. The Doughnut Economy is considered as a model of economic theory that requires further interpretation, including geographical ones. The possibilities and prospects of applying this concept for the post-war reconstruction of Ukrainian cities are outlined.

The scientific novelty of the work is that the concept of Doughnut in the Ukrainian and world scientific community is considered only as an economic model that does not take into account the territorial characteristics of cities or regions. In this case, the importance of studying the Doughnut Economy from a geographical point of view and endowing it with spatial and temporal characteristics is emphasized in order to conduct further research.

Practical significance. The results obtained can be used in urban planning to develop urban development strategies. In this case, planning experts will be able to apply modern approaches and methods in solving the problems of cities on the path to sustainable development. Also, the search for geographical features and interpretations of this concept may become one of the areas for further scientific research.

Keywords: Doughnut economy, sustainable development, planetary boundaries, economic growth, urban planning.

Постановка проблеми. Після того як на Саміті ООН у 2015 році на порядку денному було представлено 17 Цілей Сталого Розвитку, кожна країна, що має на меті благополуччя та процвітання свого народу, повинна рахуватися з необхідністю зберегти планету для нащадків. У той же час і базові потреби сьогодення мають бути задоволені. Це завдання поставило уряди багатьох держав перед потребою переосмислення споживання ресурсів та пошук варіантів їх примноження. Однак, це питання турбує не лише політиків, а й науковців різних галузей, які також активно пропонують свої ідеї для подолання ключових викликів сьогодення. Адже, якщо ресурси планети будуть виснажені, то навіть першочергові потреби задовольнити у повному обсязі буде неможливо. Концептуальні підвалини вирішення завдань сталого розвитку на практиці ґрунтуються, зокрема, на концепті антропоцену (Dirzo, Ceballos, Ehrlich, 2022), планетарних меж (Cowie, Bouchet, Fontaine, 2022; Rockström, 2009) та збалансованого розвитку (Maruniak, Rudenko, Lisovskyi, Dronova, Mozghovyi, 2021), що нині активно імплементуються в рамках моделей зеленої та циркулярної економіки. Ще однією з відповідей на запит є концепція Пончика (Doughnut), яку розробила британська економістка Кейт Раворт у 2012 році (Raworth, 2012).

Аналіз досліджень та публікацій. Публікація ідей Кейт Раворт викликала інтерес міжнародних науковців (Prifti, 2023; Turner, Wills, 2022; Wahlund, Hansen, 2022). Український науковий дискурс звернув увагу на цю модель лише на початку 20-х років 21 століття (Korneliuk, Pavliukha, 2023; Teslenko, 2020). Водночас, варто зауважити, що праць загалом дуже мало й вони пропонують односторонні підходи, без урахування закладеної в моделі Кейт Раворт синергетичної єдності «верхніх» та «нижніх» меж пончика. Між тим, потенціал суспільно-географічних теоретико-методологічних конструктів, зокрема концепції «збалансованого розвитку» (Maruniak, Rudenko, Lisovskyi, Dronova, Mozghovyi, 2021), може дозволити запропонувати інший варіант інтерпретації моделі та доречності її «тестування» з географічної точки зору, враховуючи глобальну взаємозв'язність та взаємовпливи між значущими аспектами сталості (у тому числі, дотримання ЦСР).

Постановка завдання. З урахуванням глокалізаційних поглядів, тобто «зменшення» моделі й застосування її основ для конкретних країн, регіонів чи міст, останнім часом було представлено багато інноваційних ініціатив, що досліджували різні підходи до досягнення оптимальних результатів. Таким чином, завданням статті є вивчення сутності концепції Пончика та прикладів її застосування на рівні міст для пошуку варіантів географічної інтерпретації концепту для цілей повоевненої відбудови українських міст, дотримуючись принципів сталого розвитку.

Виклад основного матеріалу. Сутність моделі К. Раворт полягає у тому, що, до взятої за основу концепції планетарних кордонів (Rockström, 2009), вона додала соціальні кордони, в межах яких може існувати людство.

Концепція Пончика окреслює соціальну основу та екологічну стелю для всього світу. Пончик має 2 кільця: внутрішнє (соціальне) та зовнішнє (екологічне). Внутрішнє кільце встановлює мінімум, який необхідний людству для хорошого життя та впливає із 17 Цілей сталого розвитку. Зовнішнє — це екологічна межа, яку людство не повинно перетнути, щоб не зашкодити клімату, ґрунтам, океанам та біорізноманіттю (Boffey, 2020).

Екологічна стеля складається з 9 планетарних кордонів: хімічні забруднення, зміна клімату, руйнування озонового шару, втрата біорізноманіття, забруднення повітря, збільшення кислотності океанів, перетворення земельних ділянок, азотне та фосфорне навантаження, використання питної води. Чотири показники вже виходять за рамки визначених кордонів, а саме: зміна клімату, втрата біорізноманіття, перетворення земельних ділянок та азотне та фосфорне навантаження. Наприклад, планетарний кордон внесених у землю у вигляді добрив фосфору та азоту становить 6,2 та 62 млн тонн на рік. Поточні значення становлять 14 та 150 млн тонн на рік відповідно. Планетарна межа швидкості вимирання видів становить 10 вимерлих на 1 мільйон видів щороку, реальна цифра коливається від 100 до 1000 зниклих видів (Raworth, 2020).

Рис. 1. Бачення простору сталого розвитку (Raworth, 2012)

Дванадцять вимірів соціальної основи впливають із узгоджених на міжнародному рівні мінімальних соціальних стандартів, визначених урядами країн світу в Цілях сталого розвитку в 2015 році. До них відносять: їжу, здоров'я, освіту, доступ до питної води, енергію, комунікації, житло, гендерну рівність, соціальну рівність, політичний голос, доходи та роботу, мир та справедливість. Жоден з цих 12 параметрів, станом на сьогодні, не задовольняє базові потреби всіх жителів планети (Raworth, 2020).

Між соціальною та екологічною межею лежить простір у формі пончика, в якому можна задовольнити потреби всіх людей у межах планети – екологічно безпечний і соціально справедливий простір, у якому людство може процвітати. Якщо мета людства полягає в тому, щоб потрапити в пончик, проблема полягає в тому, що наразі більшість міст далекі від цього. У всьому світі мільярди людей все ще не можуть задовольнити свої найнеобхідніші потреби, але людство спільно перетинає принаймні чотири планетарні кордони та рухається до кліматичного збою та екологічного колапсу.

Згодом, у 2017 році Кейт Раворт видала книгу «Економіка Пончика: 7 способів мислити як економіст 21 століття», а надалі ці загальні принципи було локалізовано для ефективного використання на місцях (Таблиця 1).

Таблиця 1.

7 способів мислити як економіст 21 століття. Складено автором (Raworth, 2017, 2020)

Глобальні способи	Локалізована інтерпретація
1. Змінити мету: слід перестати сприймати ріст ВВП як показник прогресу, як це було останні 70 років. Натомість, варто докласти зусиль, щоб процвітати в рівновазі;	1. Прийняти мету 21 століття. Прагніть задовольнити потреби всіх людей у межах можливостей живої планети. Прагніть узгодити мету, мережі, управління, власність і фінанси вашої організації з цією метою. Очікуйте, що робота буде складною, інноваційною та трансформаційною.
2. Бачити загальну картину: економіка повинна бути включена в суспільство та природу, а не лише в круговий обіг капіталу та виробництва;	2. Бачити загальну картину. Визнайте потенційну роль домогосподарств, суспільства, ринку та держави - і їхню синергію - у трансформації економіки. Забезпечити, щоб фінанси слугували роботі, а не керували нею.
3. Плекати людську природу: час змінити портрет економічної людини 20 століття (егоїстичної, ізольованої та меркантильної) на новий, де всі є соціальними, мінливими у визначені цінностей та залежними від світу;	3. Плекати людську природу. Сприяти різноманітності, участі, співпраці та взаємності. Зміцнювати мережі спільнот і працювати в дусі високої довіри. Дбати про добробут команди.
4. Розібратися у системах: системне мислення має стати відправною точкою, основою економіки для розуміння динаміки сьогодення.	4. Мислити системно. Експериментуйте, вчіться, адаптуйтеся, розвивайтеся і прагніть до постійного

	вдосконалення, будьте уважні до динамічних ефектів, зворотного зв'язку та переломних моментів.
5. Проектувати, щоб розподіляти: необхідно вийти за рамки перерозподілу доходів та дослідити шляхи розподілу багатств, особливо таких як земельні ресурси, підприємства, технології та знання;	5. Будьте розподільчими. Працюйте в дусі відкритого дизайну і діліться створеною цінністю з усіма, хто її створює. Усвідомлювати владу і прагнути до її перерозподілу для покращення справедливості між зацікавленими сторонами.
6. Створювати, щоб відновлювати: нове економічне мислення повинне запустити відновлювані процеси, що допоможуть перейти на циркулярну економіку;	6. Будьте регенеративними. Прагнути працювати з циклами живого світу та в межах цих циклів. Будьте тим, хто ділиться, ремонтує, регенерує, упорядковує. Скорочуйте подорожі, мінімізуйте перельоти, будьте кліматично та енергетично грамотними.
7. Не зацикловатись на зростанні: людству не потрібна економіка, що зростає, але не процвітає. Йому потрібна економіка, що дозволяє процвітати, незалежно від темпів економічного зростання.	7. Прагніть до процвітання, а не до зростання. Не дозволяйте зростанню стати самоціллю. Знайте, коли краще перекласти роботу на інших, а не збільшувати масштаби.

Пончик соціальних і планетарних кордонів як ідея має потужний потенціал до перетворення на інструмент стратегування міського масштабу. Інтегративні можливості географічного знання й аналітична спроможність сучасних інструментів прикладного геопросторового та контекстного аналізу спроможні прислужитися обґрунтуванню глокалізаційної моделі Пончика.

Її застосування на рівні міста дозволяє дослідити, що означає процвітати в межах Пончика, враховуючи розташування, контекст, культуру та глобальні взаємозв'язки та, в результаті, створити «портрет» міста. Він складається з чотирьох взаємопов'язаних "лінз", кожна з яких висвітлює різні аспекти того, що означає бути процвітаючим містом (Таблиця 2).

Таблиця 2. Лінзи, що використовуються для створення портрету міста (Raworth, 2020)

	Соціальні	Екологічні
Локальні	Що означає для жителів міста процвітати?	Що означає для міста процвітати в межах свого природного середовища існування?
Глобальні	Що означає для міста поважати добробут жителів усього світу?	Що означає для міста поважати здоров'я всієї планети?

Вочевидь, такі «лінзи» мають бути забезпечені відповідними індикаторами та параметрами, що конкретизують їх зміст й, на наш погляд, формують простір для різнобічного застосування партиципаторних підходів та широкого залучення зацікавлених сторін.

Поточні обмеження через війну гальмують можливості подібного тестування в українській практиці. Втім, такі обставини дають час для вивчення досвіду впровадження змін у містах, які вже розробили способи підтримувати імпульс глокалізації Пончика. Зокрема корисним для емпірико-аналітичного пошуку вбачається перелік, визначений при вивченні досвіду глокалізації моделі Пончика на прикладі Амстердаму (Таблиця 3).

Оскільки саме Амстердам першим розробив портрет міста і почав впроваджувати реформи, відштовхуючись від отриманих результатів, саме на його прикладі найкраще дослідити, що саме означає Пончикова економіка. Бачення Амстердаму бути "процвітаючим, відновлюваним та інклюзивним містом для всіх громадян, поважаючи при цьому планетарні кордони" робить місто піонером такої системної трансформації.

Численні складові добробуту згруповані у чотири напрямки, серед яких:

- здоров'я: їжа, вода, охорона здоров'я, житло.
- можливості: освіта, енергетика, дохід і зайнятість.
- зв'язки: через мобільність, громаду, цифровий зв'язок і культуру.
- уповноваження: через соціальну справедливість, політичний голос, рівність у різноманітності, мир і справедливість (Raworth, 2020).

Вісім способів перетворити Портрет міста на дієвий інструмент

Назва (ориг.)	Назва (укр. переклад)	Пояснення до дії
Mirror	Дзеркало	Дослідити місто з цілісної перспективи та визначити синергію для дій.
Mission	Місія	Розробити чітке бачення того, що таке процвітаюче місто.
Mobilize	Мобілізація	Об'єднати тих, хто змінює місто і мережу міських суб'єктів через спільні рамки, щоб здійснити трансформації.
Map	Карта	Визначити існуючі ініціативи, програми та стратегії у цьому напрямку.
Mindset	Мислення	Прийняти цінності, способи роботи та нові наративи, які лежать в основі необхідних більших змін.
Momentum	Імпульс	Створити круговий процес, що керує циклами трансформаційної політики та дій.
Monitor	Моніторинг	Оцінити прогрес за відповідними метриками, які збагачують портрет міста.
Mmm!	Не зупиняйтесь	Зробити його непереможним, бути креативним. Ділитися результатами та історіями успіху.

Міста впливають на навколишнє середовище далеко за межами своїх кордонів завдяки інтенсивному використанню ресурсів, притаманному споживанню таких продуктів, як їжа, електроніка, одяг та будівельні матеріали. Цей вплив тисне на планетарні кордони, а отже, загрожує критично важливим системам життєзабезпечення Землі, таким як стабільний клімат, здоровий океан, чисте повітря, достатня кількість прісної води та процвітаючі екосистеми.

Лінза "Портрету міста" показує, наскільки сьогодні воно виходить за межі планети через свої моделі споживання та використання ресурсів Землі, в тому числі:

- ресурси, що споживаються в межах міста, такі як викопне паливо, що використовується автомобілями та автобусами, а також відходи, що вивозяться на звалища або спалюються.

- ресурси, що використовуються у виробництві продуктів, які імпортуються в місто, такі як добрива, вода, земля та викопне паливо, яке використовується в усьому світі для виробництва продуктів харчування та одягу, що продаються в місті.

Незважаючи на те, що Амстердам є прогресивним містом, воно за багатьма параметрами виходить за дозволені планетарні межі. Наприклад, такі показники як забруднення океанів, зміна клімату, використання добрив, використання земельних ресурсів, «виробництво» сміття майже удвічі більше перевищує дозволена частку.

Методології розрахунку тиску міст на межі планети є відносно новими, обмежені доступністю даних, але швидко розвиваються. Підхід, який використовується у даному випадку, полягає в тому, щоб обчислити ступінь перевищення містом планетарних меж шляхом порівняння дозволеної частки тиску міста з його фактичним тиском. Щоб розрахувати дозволена частку тиску міста на планетарні кордони, глобальний бюджет тиску на кожен планетарну межу зменшується до частки населення цього міста у світовому населенні, що наразі базується на рівному розподілі на душу населення. Щоб розрахувати фактичний тиск міста на планетарні межі, дані про використання національних ресурсів зменшуються до рівня міста, виходячи з частки населення та доходу цього міста. Ці розрахунки використовують підхід до використання ресурсів, що базується на споживанні, приписуючи екологічний вплив місцю споживання, а не місцю виробництва. Вони базуються на методі моделювання, відомому як аналіз "витрати-випуск", який може бути використаний для оцінки загального використання ресурсів, пов'язаного зі споживанням товарів, що були вироблені в усьому світі. Там, де це можливо, змодельовані результати доповнюються даними на рівні міста, наприклад, щодо відходів (Raworth, Krestyaninova, Eriksson, Feibusch, 2020).

Амстердам планує перейти до циркулярної економіки якомога швидше - не пізніше 2050 року. Для її реалізації необхідна фундаментальна зміна поточних підходів до виробництва та споживання, і місто зосереджується на стратегіях у сфері забудови, споживчих товарів та біомаси.

Але не лише столиця Нідерландів вирішила запровадити такий механізм – 27 міст та регіонів по всьому світу долучились до проєкту DEAL (Doughnut Economics Action Lab), метою якого є допомога у створенні Портрету міста та пошуку рішень для впровадження Пончикової економіки.

Єреван, столиця Вірменії, у співпраці з офісом ПРООН у Вірменії та за підтримки DEAL та Circle Economy розпочав впровадження Пончикової економіки у 2021 році. Єреван - жваве місто, де відбувається більша частина економічної діяльності країни, воно переповнене громадським транспортом, автомобілями, що стоять у заторах, особливо в центральному районі міста. Повітря в місті сухе, з високим рівнем забруднення через автомобілі, промислові викиди та численні будівництва, які ведуться в місті. У місті є зелені громадські простори, але їх недостатньо і вони здебільшого централізовані. Зовсім недавно місто пережило комплексну кризу (Covid-19 та збройний конфлікт у Нагірному Карабасі та навколо нього), після чого стався землетрус великої сили, який потряс не лише землю, але й громадян та державних службовців міста, які побачили необхідність у негайних діях. Під час цього процесу виникали проблеми з даними як для розробки локальних, так і для глобальних лінз. У випадку локальних лінз були доступні дані як на рівні країни, так і на рівні міста, але проблеми були пов'язані переважно з якістю даних (проблеми зі своєчасністю, узгодженістю, безперервністю, достовірністю); у випадку глобальних лінз для Вірменії не було доступно багато даних про планетарні кордони, особливо для формування глобально-екологічної лінзи. Так, у "Портреті міста Єревана" відсутні або непорівнянні дані за всіма лінзами (Yerevan Embraces "Doughnut Mindset" | DEAL, n.d.).

У Брюсселі перші кроки у застосуванні моделі "Пончик" були зроблені в рамках проєкту BrusselsDonut, який реалізовувався з серпня 2020 року по травень 2021 року.

Також триває робота над регіональною стратегією економічного переходу для Брюссельського столичного регіону "Економіка, що змінюється" за підтримки Державного секретаря. Вона спрямована на перетворення економіки Брюсселя на декарбонізовану, регенеративну, циркулярну, соціальну, демократичну та цифрову. Стратегія повністю відповідає принципам "пончикової економіки", оскільки має на меті повернути економічну активність в межах планетарних кордонів, поважаючи при цьому добробут людини. Конкретно кажучи, вона має на меті перенаправити економічні субсидії в напрямку "зразкових" суб'єктів (Downscaling the Donut at 4 Levels in Brussels | DEAL, 2021).

Окрім регіональної економічної політики, "економіка, що змінюється" є частиною ширшого контексту. Дійсно, економічний перехід є одним із стовпів Урядової угоди законодавчого органу на 2019-2024 роки. Він переносить на Брюссельський регіон зобов'язання, взяті Європейським Союзом в рамках Європейського зеленого курсу, який має на меті вивести європейську економіку на шлях декарбонізації. Нарешті, "Економіка, що змінюється" відповідає Цілям сталого розвитку Організації Об'єднаних Націй, які охоплюють економічний, екологічний та соціальний виміри.

"Економіка, що змінюється" має кілька стратегічних цілей:

- Створити нові економічні можливості для активних підприємців у Брюссельському регіоні та забезпечити економічне процвітання регіону, а також створення робочих місць.
- Зберегти природний капітал на місцевому та глобальному рівнях.
- Зберегти людей, сприяючи справедливому та рівноправному розподілу економічних вигод, інклюзивності та демократичному управлінню в бізнесі за участю громадськості.
- Сприяти створенню або збереженню якісних робочих місць для мешканців Брюсселя.
- Забезпечення життєдіяльності території та матеріальних потреб мешканців Брюсселя шляхом розвитку місцевої економіки, відкритої для світу.

Підтримка регіону буде зосереджена, в першу чергу, на підприємницьких проєктах з високою соціальною та екологічною цінністю. Таким чином, економічні суб'єкти зможуть розраховувати на цілеспрямовані регіональні дії (Shifting Economy, 2020):

- Фінансування;
- Стимулювання підприємництва;
- Підтримка підприємців;
- Розміщення господарської діяльності;
- Сталі та інноваційні державні закупівлі;
- Підтримка науково-дослідних та дослідно-конструкторських робіт;
- Сприяння розвитку нових форм бізнесу.

У червні 2020 року міська рада Копенгагена - відома як Borgerrepraesentationen - розробила план, за яким місто візьме Пончик за економічну модель. Копенгаген вже має амбітний кліматичний план, прийнятий ще у 2012 році з метою зробити столицю CO₂-нейтральною до 2025 року. На

сьогоднішній день викиди значно скоротилися на 40% порівняно з 2005 роком, але місто все ще відстає від графіка щодо викидів CO₂ в секторі опалення та дорожнього руху. Водночас, вони значною мірою залежать від спалювання частково імпортованої біомаси на заводі "Амагер", яке 32 місцеві та міжнародні неурядові організації не вважають сталим і звернулися до міської влади з вимогою поступово припинити його використання. Муніципальний кліматичний план також містить вбудоване обмеження, що мета CO₂-нейтральності стосується лише столиці як географічної одиниці. Крім того, копенгагенська модель пончика має визначити цілі та рамки в інших екологічних сферах та сферах добробуту, таких як охорона здоров'я, охорона здоров'я, громада та зайнятість (How Copenhagen Voted for the Doughnut | DEAL, 2020).

Мехіко - процвітаюче місто. Його історія, архітектура, музеї, університети та багато іншого приваблюють відвідувачів з усього світу. Історичні будівлі, вишукана та різноманітна культурна традиція, багатство музеїв та багата гастрономія - ось що приваблює національних та іноземних туристів. Однак під динамічним містом ховається дуже нерівний за всіма параметрами добробуту мегаполіс. Нерівність виходить далеко за межі розподілу доходів і включає доступ до належного житла, води, освіти, медичних послуг, транспорту, зелених зон для відпочинку та безпеки. Економічна та соціальна нерівність поглибилася за останні 30 років неоліберальної політики, яка характеризувалася скороченням економічної та соціальної ролі держави, зменшенням бюджетів на соціальну інфраструктуру та приватизацією основних міських послуг. Не менш складні проблеми необхідно вирішити, щоб забезпечити екологічну стійкість міста, яке споживає свої багаті природні ресурси. Водні ресурси експлуатуються надмірно; сотні гектарів лісу щороку втрачаються через незаконну вирубку та нерегульовану забудову; якість повітря три чверті року не відповідає стандартам ВООЗ; понад три чверті відходів у місті захоронюються на санітарних звалищах без переробки, а швидка втрата біорізноманіття становить загрозу для місцевих видів тварин (How Doughnuts Can Help Development, 2022).

Барселона проводить дослідження щодо прийняття бачення Пончикової економіки для переходу до моделі міста, що відповідає справедливому екологічному переходу як для людей, які там живуть, так і для планети. Таким чином, місто приєднується до бачення, яке аналізує деякі показники, що дозволяють йому процвітати, не торкаючись планетарних меж: зміна клімату, криза біорізноманіття, забруднення повітря і води, і, в той же час, які не сприяють зростанню соціальної нерівності. Місто Барселона оголосило, що використовує інструменти та концепції "Пончикової економіки", щоб керувати діями, спрямованими на подолання надзвичайної кліматичної ситуації та екологічний перехід міста. Міська рада Барселони співпрацює в рамках цієї ініціативи з мережею Barcelona + Sostenible - об'єднанням понад 1 000 організацій, які прагнуть екологічної, соціальної та економічної стійкості - і командою з Університету Барселони на чолі з Енріком Телло, професором кафедри економічної історії, інститутів, політики та світової економіки. Барселона також є членом C40 Cities - мережі міст, які прагнуть бути лідерами у впровадженні сміливих кліматичних дій. Місто надихнуло на створення "пончикової економіки" його європейські сусіди, такі як Амстердам та Копенгаген (Barcelona Embraces the Doughnut | DEAL, 2021).

Висновок. Вивчений досвід застосування моделі Пончика до розробки стратегії розвитку міст засвідчує потужні можливості інтегративного та синергетичного планування з урахуванням їх локальних особливостей та потреб. Такий підхід цілком співпадає з концепцією збалансованого розвитку як балансу між суспільством, екологією та економікою і може слугувати інструментом прикладних рішень. Власне, піонерні розробки у цьому напрямку закладають основу для формування цілісного підходу, який масштабує соціальні та екологічні перспективи на різні таксономічні рівні. Досвід застосування засвідчує позитивні зрушення ще на стартових етапах впровадження Пончикової економіки: такі міста як Амстердам, Брюссель чи Копенгаген, запровадивши нові стратегії розвитку, змогли досягти зменшення впливу на планетарні кордони, в першу чергу завдяки зменшенню викидів вуглекислого газу в атмосферу. Держави також запроваджують пільгові програми для тих, хто готовий кількісно та якісно змінювати підхід до виробництва та споживання ресурсів. Ще одним важливим наслідком Пончикової економіки є мобілізація зусиль державного сектору, виробників, науковців та всіх свідомих громадян задля здійснення трансформацій.

Усі ці розробки мають перспективу для використання в процесі відбудови українських міст, однак повномасштабна війна унеможливує повноцінне впровадження. Доцільно було б почати такі розробки зі столиці, поступово поширюючи їх на інші міста. Тож виявлення особливостей контексту, зокрема Києва, збагачення концепції географічними інтерпретаціями, тестування параметрів та показників, адаптація моделі — це завдання подальших досліджень.

Список використаних джерел:

- Barcelona embraces the Doughnut | DEAL. (2021). DEAL. <https://doughnuteconomics.org/news/barcelona-embraces-the-doughnut>
- Boffey, D. (2020, April 8). Amsterdam to embrace “doughnut” model to mend post-coronavirus economy. The Guardian. <https://www.theguardian.com/world/2020/apr/08/amsterdam-doughnut-model-mend-post-coronavirus-economy>
- Dirzo, R., Ceballos, G., & Ehrlich, P. R. (2022). Circling the drain: the extinction crisis and the future of humanity. *Philosophical Transactions - Royal Society. Biological Sciences*, 377(1857). <https://doi.org/10.1098/rstb.2021.0378>
- Doughnut | Kate Raworth. (2020c, September 30). Kate Raworth | Exploring Doughnut Economics. <https://www.kateraworth.com/doughnut/>
- Downscaling the Donut at 4 levels in Brussels | DEAL. (2021). DEAL. <https://doughnuteconomics.org/stories/downscaling-the-donut-at-4-levels-in-brussels>
- Cowie, R. H., Bouchet, P., & Fontaine, B. (2022). The Sixth Mass Extinction: fact, fiction or speculation? *Biological Reviews/Biological Reviews of the Cambridge Philosophical Society*, 97(2), 640–663. <https://doi.org/10.1111/brv.12816>
- How Copenhagen voted for the Doughnut | DEAL. (2020). DEAL. <https://doughnuteconomics.org/stories/how-copenhagen-voted-for-the-doughnut>
- How doughnuts can help development. (2022). Apolitical. <https://apolitical.co/solution-articles/en/how-doughnuts-can-help-development>
- Korneliuk, O., & Pavliukha, N. (2023b). Kontseptualni zasady rozvytku tserkuliarnoi ekonomiky [Conceptual foundations of circular economy development]. *Mižnarodni Vidnosini, Suspil'ni Komunikacii Ta Regional'ni Studii*, 3 (17), 303–318. <https://doi.org/10.29038/2524-2679-2023-03-303-318>
- Maruniak E., Rudenko L., Lisovskyi S., Dronova O., Mozghovyi A. (2021). Ukrainian Small Cities in the Perspective of Sustainable Spatial Planning / In: *The Routledge handbook of small towns*/edited by J. Bański. NY: Routledge. P. 330–346. ISBN 9780367555900.
- Prifti, K. (2023). Missing Circles: A dignitarian approach to doughnut economics through AI applications. In *Philosophical studies series* (pp. 115–131). https://doi.org/10.1007/978-3-031-21147-8_7
- Raworth, K. (2012). A Safe and Just Space for Humanity: Can we live within the doughnut? - *Oxfam Policy & Practice*. <https://policy-practice.oxfam.org/resources/a-safe-and-just-space-for-humanity-can-we-live-within-the-doughnut-210490/>
- Raworth, K. (2017) *Doughnut Economics: seven ways to think like a 21st century economist*, London: Penguin Random House
- Raworth, K. (2020, April 10). Introducing the Amsterdam City Doughnut | Kate Raworth. Kate Raworth | Exploring Doughnut Economics. <https://www.kateraworth.com/2020/04/08/amsterdam-city-doughnut/>
- Raworth, K., Krestyaninova, O., Eriksson, F., Feibusch, L., Sanz, C., Benyus, J., ... & Lipton, J. (2020). The Amsterdam City Doughnut. A tool for transformative action. *Doughnut Economics Action Lab*.
- Rockström, J., Steffen, W., Noone, K. et al. A safe operating space for humanity. *Nature* 461, 472–475 (2009). <https://doi.org/10.1038/461472a>
- Shifting Economy. (2022, April 21). *Shifting economy*. <https://shiftingeconomy.brussels/shiftingeconomy/>
- Teslenko, T. (2020). Naukovo-epistemolohichna evoliutsiia poniatiino-katehorialnoho aparatu filosofii ekonomiky yak novoho filosofskoho znannia [SCIENTIFIC-EPISTEMOLOGICAL EVOLUTION OF THE CONCEPTUAL AND CATEGORY APPARATUS OF THE PHILOSOPHY OF ECONOMICS AS a NEW PHILOSOPHICAL KNOWLEDGE]. *Humanities Studies*, 4 (81), 126–144. <https://doi.org/10.26661/hst-2020-4-81-08>
- Turner, R., & Wills, J. (2022). Downscaling doughnut economics for sustainability governance. *Current Opinion in Environmental Sustainability*, 56, 101180. <https://doi.org/10.1016/j.cosust.2022.101180>
- Wahlund, M., & Hansen, T. (2022). Exploring alternative economic pathways: a comparison of foundational economy and Doughnut economics. *Sustainability: Science, Practice, & Policy*, 18(1), 171–186. <https://doi.org/10.1080/15487733.2022.2030280>
- Yerevan embraces “Doughnut mindset” | DEAL. (2022.). DEAL. <https://doughnuteconomics.org/stories/yerevan-embraces-doughnut-mindset>

Надійшла до редколегії 11.02.2024

Прийнята до друку 25.03.2024